

พุทธทายาทกับสังคมไทย

Dissemination of Buddhism in society Thailand

ชลิดา แยมศรีสุข *

Chalida Yamsrisuk

กนกวิชต์ เก่าศิริ **

Kanokrachata Kaosiri

บทคัดย่อ

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสังคมไทยยังคงมีความจำเป็นในการเสริมสร้างการตระหนักรู้ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของคนในชุมชน การเสริมสร้างความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาพระสงฆ์ได้รับการศึกษาให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อที่จะได้มีความรู้ เผยแพร่หลักธรรมคำสอนให้กับพุทธศาสนิกชน จากบทบาทของพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือสังคมมากขึ้น มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยใช้หลักธัมมิกสังคมในการเผยแพร่หลักธรรมแต่ยังคงขาดการบูรณาการของบ้าน วัด โรงเรียน อย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้ความศรัทธาของคนในชุมชนที่มีต่อพระสงฆ์ลดลง อันเกิดจากพุทธพาณิชย์ที่ทำให้วัดไม่มีส่วนร่วมกับชุมชนเท่าที่ควร

คำสำคัญ: พุทธทายาท ธัมมิกสังคม

Abstract

Dissemination of Buddhism in society, Thailand still has a need to promote awareness. The arts and culture of the people in the community. To strengthen public enshrines Buddhism monks has been studied to date. In order to have more knowledge of the published teachings, Buddhist pilgrims. From role of clergy who help society more Published by Buddhist principles, Grantham, Mie kasangkhom to publish the principles, but is still a lack of integration of the House. Measuring school regularly. Thus, the community's belief toward the priests reduced. Arising from the Buddhist temple where the commercial does not engage with the community.

Key words: Dissemination of Buddhism, Grantham

---

* อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

** อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

บทนำ

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทย เป็นบทบาทของนักเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย พุทธศาสนาในประเทศไทยที่แพร่หลายเป็นอย่างยิ่งเพราะมาตรฐานทางการศึกษาของคณะสงฆ์ การกระทำให้มีการศึกษาธรรมวินัย คือ การเผยแพร่พระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนชาวไทยมีการถือประเพณี การบวชกุลบุตรของตนให้ได้เป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา ก่อนที่บุตรของตนจะได้มีครอบครัว นับเป็นประเพณีของชาวพุทธไทยที่สืบเนื่องมาตั้งแต่โบราณกาล การบวชของกุลบุตรเหล่านี้ ส่วนมากบวชเพียงพรรษาเดียว เพื่อศึกษาพระธรรมวินัยเท่าที่เวลาจำกัด วงการคณะสงฆ์ได้วางหลักสูตรการศึกษาให้กุลบุตรผู้บวชเข้ามาในพรรษาแรกได้เรียกนักธรรมตรีเรียกว่าชั้นนวกภูมิ ปีต่อไปถ้ากุลบุตรผู้บวชอยู่นั้น ภูมิศรัทธาที่จะศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่อ ก็เรียนนักธรรมชั้นโท-ชั้นเอก ซึ่งเป็นชั้นมัชฌิภูมิและเถรภูมิไปตามลำดับ ในหลักธรรมชั้นตรี, โท, เอก นั้นมีข้อธรรมที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงคัดเลือกออกมาจากพระไตรปิฎกจัดเป็นหมวดหมู่จากง่ายไปหายากตามแบบฉบับทางการศึกษาของคณะสงฆ์มานานแล้ว ส่วนผู้ประสงค์จะค้นคว้าหลักธรรมให้แตกฉานยิ่งขึ้นไปกว่านั้นก็มีหลักสูตรการศึกษาภาษาบาลี มีหลักสูตรเปรียญ 3-9 ประโยค เล่าเรียนอยู่หลายปีจึงจะแปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้หมด ผู้ที่จะสอบเปรียญ 3-4 ได้ จะต้องสอบได้นักธรรมชั้นตรีเสียก่อน ผู้ที่จะสอบเปรียญ 5-6 จะต้องสอบนักธรรมชั้นโท ให้ได้เสียก่อน ผู้ที่จะสอบเปรียญ 7-9 จะต้องได้นักธรรมชั้นเอกเสียก่อน นี่คือระดับการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีมาแต่โบราณ พระสงฆ์ผู้ที่ได้ศึกษาเมื่อมีความรู้แล้วนำไปปฏิบัติและเผยแพร่ แก่พุทธศาสนิกชนได้ถูกต้อง และมีหลักฐาน เพราะสามารถ ค้นคำสอนของพระพุทธองค์ออกมาจากพระไตรปิฎกได้ โดยการศึกษาภาษาบาลีตามหลักสูตรดังกล่าว เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุและท่านปัญญาวัณโณ เป็นต้น¹

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เฉพาะการศึกษาแต่ทางธรรมเท่านั้น โดยที่ปัจจุบันนี้วิทยาการทางโลกได้เจริญขึ้นมาก คณะสงฆ์จึงได้จัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้น เพื่อให้พระเถรมีความรู้สามารถสั่งสอนฆราวาสผู้มีความรู้ได้ สามารถที่จะเผยแพร่พระธรรมคำสอนได้กว้างขวาง สถาบันการศึกษาเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทย ดังกล่าวนี้อาศัยอยู่ 2 แห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งคณะสงฆ์ไทยฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ ณ วัดมหาธาตุ พระนคร ต่อมาในปี 2546 ได้ย้ายไปอยู่ที่ ตำบลไทรน้อย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ มหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงฆ์ฝ่ายธรรมยุตินิกาย ตั้งอยู่ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร สถาบันดังกล่าวนี้ ก่อตั้งขึ้นโดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 ที่ตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุ มีหลักสูตรการศึกษา 8 ปี ศึกษาจบออกมาได้วุฒิ พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) ส่วนมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ตั้งอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหารนั้นมีหลักสูตรการศึกษา 7 ปี ศึกษาจบออกมาได้วุฒิ ศาสตราศาสตรบัณฑิต (ศ.บ.) มีความรู้เทียบเท่ามหาวิทยาลัยในทางโลก สถาบันการศึกษาของสงฆ์ทั้ง 2 แห่งนี้ เป็นสถาบันของคณะสงฆ์ไทยจริงๆตั้งมานานแล้ว พระภิกษุที่จะเข้าศึกษาในสถาบันนี้ต้องสอบได้เปรียญตั้งแต่ 4 ประโยคขึ้นไป ซึ่งต่างจากวิทยาลัยจิตตภาวันของท่านกิตติวุฒโฒ ภิกขุ ตรงที่ว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กับมหามกุฏราชวิทยาลัยต้องบังคับให้เรียนนักธรรม บาลีตามแบบเดิม มีการสอบนักธรรมและบาลีให้ได้เสียก่อน

สมัยนี้เป็นสมัยที่ชาวบ้านได้รับการศึกษาสูงๆ พระที่สั่งสอนหรือเผยแพร่พระพุทธศาสนา จำจะต้องชวนชวายเป็นมีความรู้สูงไว้จึงจะพูดกับชาวบ้านรู้เรื่อง แม้หลักการศึกษาดั้งเดิม คือ นักธรรมตรีถึงเอก เปรียญ

¹ อรุณ เวชสุวรรณ, บทบาทของนักเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย. (กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, 2514)

สามถึงเปรียญเก้าซึ่งเป็นแต่ฝ่ายธรรมะเท่านั้น ยังไม่พอ จะต้องศึกษาศาสตร์หลายอย่าง เช่น ภาษา ก็ต้องให้
แตกฉาน เช่น ภาษาอังกฤษ เป็นต้น เพราะจะได้ใช้เผยแพร่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายไปยังต่างประเทศได้

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ มหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์ไทยโดยการรับ
ของมหาเถรสมาคม ว่าเป็นสถาบันการศึกษาขั้นมาตรฐานของสงฆ์ ได้ผลิตนักศึกษาจบออกไปทำการ
เผยแผ่อยู่ในต่างประเทศมาแล้วหลายรุ่น หลายประเทศ ส่งไปเผยแผ่ในต่างประเทศในรูปของพระธรรมทูต
สายประเทศอังกฤษ อันมีท่านเจ้าคุณโสภณธรรมสุธี ท่านได้เป็นหัวหน้าพระธรรมทูตสายประเทศอังกฤษนี้ใน
เวลานั้น และทำการเผยแผ่ได้ผลเป็นที่แพร่หลาย ท่านได้ใช้ความรู้ซึ่งได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์
ดังกล่าวเข้าทำการเผยแผ่ในมหาวิทยาลัยต่างประเทศได้

จึงทำให้เสถียรภาพทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยยังมั่นคงดีมาก มีการศึกษาหลักธรรม มี
สำนักปฏิบัติธรรม มีการศึกษาภาษา ภาษาบาลี มีมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ตั้งมานาน พระสงฆ์ที่จบการศึกษาจาก
สถาบันดังกล่าว ออกทำงานเพื่อพระพุทธศาสนามีอยู่โดยทั่วไปในรูปของพระธรรมทูตประเทศในประเทศ และ
ต่างประเทศ พระธรรมจาริก พระธรรมพัฒนา แต่ในปัจจุบันนี้ยังมีชาวพุทธที่รู้จักสถาบันนี้น้อยมาก จึงควรที่
เหล่าพุทธศาสนิกชนควรจะบำรุงส่งเสริมให้สถาบันทั้งสองแห่งนี้มีฐานะมั่นคงมากกว่านี้ เพื่อให้เหมาะกับ
วิทยาการทางโลกที่เจริญขึ้นเรื่อย ๆ ทางคณะสงฆ์ก็ควรที่จะมีศูนย์กลางทางการศึกษาในทางโลก และทาง
ธรรมให้มั่นคงถาวร เพื่อประโยชน์มหาศาลในอันที่จะทำให้พระธรรมคำสั่งสอน ในพระพุทธศาสนาได้
แพร่หลายไป เพื่อยังสันติสุขให้เกิดขึ้นในโลก

การปรับตัวของพระพุทธศาสนาในกระแสโลกาภิวัตน์

พุทธศาสนาเคยมีการปรับตัวครั้งใหญ่มาแล้วเมื่อครั้งเผชิญกับการปรับตัวเพื่อรับมือกับวิทยาศาสตร์
และคริสต์ศาสนามากกว่าที่จะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างทั่วด้าน กล่าวอีก
นัยหนึ่งเป็นการปรับตัวของเพื่อความอยู่รอดของพระพุทธศาสนา ยิ่งกว่าที่จะปรับตัวเพื่อเข้าไปช่วยเหลือ
สังคมให้พร้อมเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นการปรับตัวอันจำกัด แม้ว่าในสมัยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส วงการพระพุทธศาสนาได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่โดยเฉพาะการจัด
โครงสร้างคณะสงฆ์ขึ้นใหม่เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการปรับปรุงการศึกษาของชาติ รวมทั้งสร้างสำนักแห่ง
ความเป็นชาติขึ้นมา เพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงจากตะวันตก แต่บทบาทดังกล่าวก็ดำรงอยู่ได้ ไม่นาน
จำต้องยุติลง ในสมัยรัชกาลที่ 6 พร้อมทั้งการลดบทบาททางสังคมด้านอื่น ๆ ขณะเดียวกันการที่พระสงฆ์
จำกัดตัวอยู่แต่ในกำแพงวัด โดยมีระบบราชการสงฆ์เป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการดึงพระสงฆ์ให้ห่างจากชุมชน
ส่วนฆราวาสก็ถูกระบบการศึกษาแบบใหม่ดึงให้ออกจากวัด พุทธศาสนาจึงเห็นห่างจากชีวิตและสังคมจนมี
อิทธิพลน้อยมากในการนำพาสังคมไทยรับมือกับกระแสการพัฒนา

แม้ว่าการปรับตัวของพุทธศาสนาโดยผู้นำสงฆ์จะยุติลง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพุทธศาสนาไทยจะ
หยุดอยู่กับที่ ความเปลี่ยนแปลงได้เกิดกับพุทธศาสนาไทยตลอดมา แต่นับจากรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา พุทธ
ศาสนาในแทบทุกปริมณฑลของสังคมก็ตกเป็นฝ่ายถูกกระทำจากกระแสการพัฒนาแบบตะวันตกมาโดยตลอด
จนต้องอ่อนอ่อนผ่อนตามและผิตเพี้ยนไปจากหลักการไปเป็นลำดับ ดัดตนอยู่ในสภาพที่พระพรหมคุณาภรณ์
เรียกว่า ลงร่องและแข็งทื่อ คลาดเคลื่อนและไขว้เขว เคลือบพอกและปะปน ถดถอยและล้าหลัง แม้แต่วงการ
สงฆ์ซึ่งพยายามปฏิเสธความเปลี่ยนแปลง และไม่พยายามรับรู้ความทันสมัย เช่น สมัยหนึ่งไม่ยอมให้พระ
เรียนวิชาสมัยใหม่แม้แต่ภาษาอังกฤษ หรือการห้ามพระฟังวิทยุแม้แต่ข่าวของทางราชการ ในที่สุดก็ไม่อาจขัด
ขึ้นกระแสดังกล่าวได้ จนกระทั่งถูกรอบงำโดยบริโภคนิยม ความอ่อนแอของพระสงฆ์ทั้งในจริยธรรมและ

สติปัญญาเป็นที่ประจักษ์มากขึ้นในสังคมปัจจุบัน ส่วนฆราวาสเองก็อยู่ในสภาพที่น่าเป็นห่วงเช่นกัน เช่น อาชญากรรม ความยากจน ยาเสพติด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้คือความเสื่อมโทรมทางจริยธรรมและวิกฤตการณ์ทางจิตวิญญาณ²

จึงทำให้พุทธศาสนาไทยเกิดการปรับตัวเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเริ่มจากการพยายามรื้อฟื้นสาระสำคัญของพุทธศาสนาที่ถูกกลืนหายไปให้กลับคืนมา และทำให้พุทธศาสนามีคุณค่ากับชีวิตและสังคมสมัยใหม่มากขึ้น โดยที่ในอดีตสภาพแวดล้อมที่พุทธศาสนาเจริญงอกงาม คือ หมู่บ้าน ดังนั้นสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม และโลกทัศน์แบบหมู่บ้านจึงน่าจะมีอิทธิพลต่อพุทธศาสนายู่มากโดยเฉพาะการเน้นและตีความหลักธรรม โดยให้ความสำคัญกับพฤติกรรมส่วนบุคคล และการเน้นจริยธรรมระดับบุคคลหรือระหว่างบุคคลเท่านั้น รวมถึงการมองปัญหาของส่วนรวมว่ามีสาเหตุจากบุคคลโดยมองข้ามสภาพแวดล้อมทางสังคม โลกทัศน์แบบหมู่บ้านเช่นนี้ครอบงำพุทธศาสนามานานจนถึงปัจจุบัน³ แต่สภาพแวดล้อมที่พุทธศาสนากำลังดำรงอยู่ในเวลานี้ คือสังคมซึ่งกว้างใหญ่และซับซ้อนกว่าหมู่บ้าน การทำให้พุทธศาสนาในปัจจุบันมีมิติทางสังคมมากขึ้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้พุทธศาสนามีคุณค่าสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงได้มากขึ้น

ในการทำให้พุทธศาสนามีมิติทางสังคมมากขึ้น นอกจากจะทำได้ด้วยการฟื้นฟูสังคมที่ถูกกลืนไปแล้วอีกวิธีหนึ่ง คือ การเพิ่มเติมเสริมสร้างมติดังกล่าวให้แก่พุทธศาสนามากขึ้น เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุเป็นผู้หนึ่งซึ่งเสนอแนวคิดใหม่ที่จะช่วยเพิ่มมิติทางสังคมของพุทธศาสนาให้มากขึ้น นั่นคือ แนวคิดเรื่อง “ธัมมิกสังคมนิยม” ซึ่งมองได้ 2 ด้าน คือ 1) มองในฐานะที่เป็นหลักธรรมอันได้แก่ความจริงที่เป็นกฎธรรมชาติ (สังขธรรม) กล่าวคือ ธรรมชาตินั้นมีความเป็นสังคมนิยมอยู่แล้วในตัวเพราะสรรพชีวิตและสรรพสิ่งล้วนพึ่งพาอาศัยกันมิใช่ในแง่ที่เป็นการร่วมมือแบบ symbiosis เท่านั้น หากรวมไปถึงการที่สิ่งทั้งหลายมีขึ้นได้เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยกัน 2) ธัมมิกสังคมในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรมซึ่งมีความสำคัญต่อพุทธศาสนาในปัจจุบันตรงที่เน้นถึงคุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ดังท่านพุทธทาสภิกขุได้อธิบายหลักการของธัมมิกสังคมนิยมตอนหนึ่งว่า “ทุกคนเจียดประโยชน์ของตนตามแต่เจียดได้ เพื่อประโยชน์แก่สังคม และไม่กอบโกยส่วนเกิน ใครมีอำนาจ มีกำลังส่วนเกินผลิตได้ แต่ส่วนที่เหลือจากที่ตนต้องกินต้องใช้ ควรให้เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่สังคม”⁴ ซึ่งธัมมิกสังคมนิยมของท่านพุทธทาสภิกขุสอดคล้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนา อาทิ สันโดษหรืออุภยัตถะ (ประโยชน์ส่วนรวม) หากแต่ท่านมานั้นเรื่อง สำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมให้เด่นชัดขึ้น

พระสงฆ์กับสังคม

การปรับตัวของคณะสงฆ์ไทยในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา พระสงฆ์มีบทบาทในการสงเคราะห์ช่วยเหลือชุมชนมากขึ้น แทนที่จะจำกัดตัวเองอยู่กับการเทศน์การสอนและการสวดเท่านั้น พระสงฆ์เหล่านี้จำนวนไม่น้อยทำงานสงเคราะห์ชุมชนด้วยความคิดริเริ่มของตนเอง มิใช่เพราะการชักนำของหน่วยงานภาครัฐหรือเพื่อสนองนโยบายรัฐ เช่น ส่งเสริมการแพทย์พื้นบ้าน ให้คำแนะนำด้านสุขอนามัยหรือรักษาผู้ป่วยเอดส์ หรือส่งเสริมชาวบ้านในเกษตรผสมผสาน หรือเกษตรกรรมเพื่อการพึ่งตนเอง นอกจากนี้ยังมีพระสงฆ์

² ป.อ.ปยุตโต, พระเทพเวที, ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2532)

³ นิธิ เอียวศรีวงศ์, ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์. (กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2538), หน้า61-65.

⁴ พระไพศาล วิสาโล, พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต. (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2552)

อีกจำนวนไม่น้อยที่ทำงานรณรงค์ในหมู่บ้านเพื่อให้ปลอดจากอบายมุขและสิ่งเสพติด ความเคลื่อนไหวของพระสงฆ์เหล่านี้ทำให้คำว่า “พระนักพัฒนา” เป็นที่รู้จักแพร่หลายในสังคมและเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานราชการ นอกเหนือจากการมีพระนักพัฒนาแล้วยังมี “พระอนุรักษ์” อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำลายป่าอย่างรวดเร็ว จึงเกิดการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์ แม้ว่าในบางโครงการต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้นำไปสู่ความขัดแย้งกับหน่วยงานราชการ เช่น โครงการสร้างเขื่อน ฯลฯ หรือการใช้กิจกรรมทางโลกหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นอยู่มาเป็นสื่อส่งเสริมธรรม การใช้ธรรมมาเป็นสื่อส่งเสริมกิจกรรมทางโลกจัดว่าเป็นพัฒนาการ เนื่องจากแต่เดิมงานพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ส่วนใหญ่ เป็นการสงเคราะห์ทางด้านความเป็นอยู่หรือทางวัตถุเป็นหลัก เช่น ฝึกอักษรฯ เพิ่มรายได้ พัฒนาสาธารณสุขปโภคในหมู่บ้าน เป็นต้น

พัฒนาการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันและเป็นหลักในการทำกิจกรรมในชุมชน โดยพระเป็นที่ปรึกษา ให้ข้อคิดเห็นในการทำงานหรือช่วยประสานให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่ม การรวมกลุ่มของชาวบ้านลักษณะนี้นอกจากจะทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากขึ้น เป็นการแบ่งเบาภาระของพระสงฆ์และทำให้กิจกรรมต่างๆ มีความยั่งยืน แต่ยังเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของชาวบ้านที่สามารถนำมาใช้ได้กับความเป็นจริง อีกทั้งเกิดจากการมีส่วนร่วมและความไว้วางใจจากการทำกิจกรรมร่วมกัน สามารถแก้ปัญหาในชุมชน นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้โลกทุกวันนี้ไร้พรมแดนมากขึ้น การเข้าถึงข้อมูลรวดเร็วยิ่งขึ้น ได้เสริมและสร้างปัญหา ที่ทำลาย 2 ประเภทให้แก่พุทธศาสนา คือ 1) ปัญหาภายในวงการพระพุทธศาสนา เช่น การเกิดขึ้นของความเฟื่องฟูของพุทธพาณิชย์และไสยศาสตร์ การแพร่หลายของลัทธิพิธีในวัด การเกิดนิกายใหม่ๆ ปัญหาความขัดแย้งใหม่ๆ ทางด้านพระธรรมวินัย ช่องว่างพระสงฆ์กับฆราวาสที่ถ่างกว้างขึ้น การเกิดขบวนการชาวพุทธแบบปฏิวัติต่อต้าน และ 2) ปัญหาจากภายนอกวงการพุทธศาสนา เช่น ความยากไร้ในสังคม ความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมเพิ่มมากขึ้น บริโภคนิยมแพร่หลาย วิกฤตการณ์ทางจิตวิญญาณ ความเฟื่องฟูของลัทธิพิธีและศาสนาใหม่

แม้ว่าจะมีจุดเด่นในด้านวิถีแห่งการปฏิบัติเพื่อความตื่นรู้เฉพาะตนซึ่งใช้ได้กับผู้คนทุกยุคทุกสมัยแต่พุทธศาสนา ก็มีข้อจำกัดตรงที่มีเพียงหลักกว้างๆ สำหรับการจัดวางสังคมที่งดงาม แต่ไม่มีคำตอบหรือวิถีทางที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม สำหรับการแก้ปัญหาสังคม เนื่องจากสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สิ่งสำคัญที่พุทธศาสนาจะช่วยได้ก็คือ การเสริมสร้าง มิติต่างจิตวิญญาณให้แก่ขบวนการทางสังคมให้ผู้คนเป็นอิสระจากการถูกเอารัดเอาเปรียบและการบีบคั้นทางสังคม ด้วยการเสริมสร้างวัฒนธรรมการตื่นรู้ให้กับสังคมไทย

บทสรุป

พุทธทายาทกับสังคมไทยมีบทบาทน้อยลงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สังคมลดลง อันเนื่องมาจากประชาชนขาดความศรัทธาที่มีต่อพระสงฆ์ และยังขาดการส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าประชาชนยังคงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีการเข้าวัด ทำบุญ บอกรับบุญ ในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงวัดตามแต่เทศกาลงานบุญ จึงทำให้บทบาทของพระสงฆ์กับคนในชุมชนมีบทบาทในการทำกิจกรรมร่วมกันแบบ บ้าน วัด โรงเรียน

ดังนั้น พระสงฆ์กับสังคมไทยควรที่จะมีบทบาทมากขึ้นในการบูรณาการพระพุทธศาสนากับสังคม นอกเหนือจากการจรรโลงสังคมเพียงอย่างเดียว พระสงฆ์จึงควรมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากกว่าการทำ ให้เป็นพุทธพาณิชย์ โดยที่รัฐควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อสังคมมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดสรร งบประมาณที่มีโครงการ กิจกรรม กับชุมชน และสถานศึกษามีส่วนร่วมในการส่งเสริม นักเรียน นิสิต นักศึกษา ให้มีคุณธรรมและจริยธรรมผ่านการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมกับชุมชน

เอกสารอ้างอิง

นิธิ เอียวศรีวงศ์. **ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์**. กรุงเทพมหานคร: มติชน. 2538.

ป.อ.ปยุตโต. **พระเทพเวที. ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**.

กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม. 2532.

พุทธทาสภิกขุ. **ธรรมิกสังคมนิยม**. กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา. 2517.

พระไพศาล วิสาโล. **พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**. กรุงเทพมหานคร: มูล

นิธิโกมลคีมทอง. 2552.

อรุณ เวชสุวรรณ. **บทบาทของนักเผยแผ่พุทธศาสนาในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา. 2514.